

Att balansera mellan handledning och (med)författarskap

-En pedagogisk reflektion kring handledning av ST-läkares individuella skriftliga vetenskapliga arbete

Pia Yngman-Uhlin

2017-09-04

På Enheten för forskningsstöd erbjuds handledning till läkare under specialisttjänstgöring (ST). Enligt delmål 5, Medicinsk vetenskap, är det obligatoriskt att under specialistutbildning i Sverige gå kurs i grundläggande forskningsmetodik och att skriva ett individuellt vetenskapligt arbete (1). Sedan antalet ST-läkare som utbildats utanför EU/EES har ökat är gruppen mer heterogen beträffande förkunskaper i vetenskaplig metod och vetenskaplig kompetens. Den akademiska nivån anses generellt kunna motsvara en masterexamen men den vetenskapliga kompetens och förmågan att genomföra och skriva en rapport varierar stort. Under ST-utbildningen finns 10 veckor till förfogande för det vetenskapliga arbetet som också är obligatoriskt. Det saknas tydliga kriterier för bedömning och det är inte handledarna på Enheten för forskningsstöd som godkänner ST-läkaren i detta moment utan det gör den medicinske handledaren som i regel saknar vetenskaplig kompetens på den nivå som Regionen fastslagit (doktorsexamen).

På Enheten för forskningsstöd handleds ST-läkarna oftast av två disputerade personer tilldelade utifrån kompetens inom vetenskaplig metod och medicinskt område. Handledarna har olika professioner som sjuksköterska, hälsoekonom, läkare, statistiker, socionom, kemist och folkhälsovetare, vilket erbjuder en bred kompetens. För struktur i handledningen används en modell med ett flöde och beslutspunkter som följer forskningsprocessen. Detta är framför allt ett administrativt stöd för att kunna ha en överblick över Enhetens pågående handledningar vilket motsvarar cirka 40 ST och 40 övriga handledningar.

En svårighet för handledarna är att rapporterna ibland blir mer av en produkt som handledarna skapat än en rapport som ägs av den handledde. En orsak till detta är att ST-läkaren ibland behöver mycket hjälp, både i vetenskaplig metod, men framför allt i form av konkret skrivhjälp, formulering av vetenskaplig text och hantering av programmen i Office. Erfarenheten är att de som särskilt behöver mycket hjälp är de som inte har en svensk läkarutbildning och svenska som modersmål även om stora variationer även finns inom denna grupp.

Handledningen ges både vid fysiska möten, ofta på Enheten, men också skriftligt via e-post. Vanligtvis lämnar handledarna kommentarer och korrigeringar via granskningsfunktionen i Word. Trots både muntlig och skriftlig feedback uppnår inte alltid texten en acceptabel vetenskaplig nivå. Både beroende på förmågan att skriva men också på bristfällig planering och tidspress för att bli klar med specialistexamen. När handledaren anser att det är dags så granskas rapporterna av kollegor på enheten som ger återkoppling vid ett seminarium där bara handledarna deltar. Därefter får ST-läkaren ta del av synpunkterna och skall göra de nödvändiga revideringarna. Då samtliga rapporter som handleds på enheten publiceras i någon form hjälper handledarna återigen till att få texten i skick för publicering. Processen avslutas med korrekturläsning av ytterligare en eller två personer innan manuskriptet går till tryckeriet.

Syftet med den pedagogiska reflektionen var att beskriva hur handledarens roll och förhållningssätt påverkar ST-läkarens självständighet i det skriftliga vetenskapliga arbetet.

Vetenskaplig litteratur har sökts i PubMed och Google Scholar på framför allt söktermen *supervision*, *supervisor*, *higher education* och *postgraduate*. Artiklar har också hämtats från referenslista till kurser för forskarhandledning på Didacticum.

:roll

I en modell av handledledarens förhållningssätt beskrivs dubbelriktade pilar med motsatsegenskaper (Figur 1). Modellen avser att beskriva graden av ett handledarbeteende, vilket innebär att lägre intensitet av ett beteende är närmre mitten på skalan (2). De mest uppskattade handledaregenskaperna enligt doktorandernas (n=96) skattning var "Ledande" (DS), "Hjälpande/vänlig" (SO), "Förstående" (SU) och "Auktoritär" (DK). Det beteende som fick lägst uppskattning var låt-gå-typen som erbjuder för lite struktur vilket i modellen representeras av "överlåter ansvar och ger frihet" (US) och "Osäker/tveksam" (UK) (2).

(D) Dominant

DK DS DS Ledande

SD Hjälpande/vänlig

SU Förstående

SD US Överlåter ansvar och ger frihet

(S) Samarbete

su UK Osäker/tveksam

KD

(K) Konkurrens

KU

KU Missnöjd

KD Förmanande

DK Auktoritär

..,^//

"",~ us ./

(U) Undergiven

Figur 1. Fri översättning av handledningsmodell som illustrerar åtta handledarbeteenden. Mainhard, T. van der Rijst, R. van Tartwijk, J. Wubbles, T. (2009) A mode for the supervisor-doctoral student relationship. Higher education. (58) p. 363.

I en annan modell beskrivs att vid en otydlig gräns för vem som "äger" texten har handledarens förhållningssätt varit "Relationsskapande" och karaktäriserats av framför allt fokus på att bygga relation till den handledde och en kunskapssyn där lärande skapas av bekräftelse (3). (Tabell 1) Handledaren har i dessa fall identifierat att den handledde har behov av vänskap, att bli omtyckt och att känna sig jämlik i situationen (3). Detta beskrivs leda till att den handledde ökar sin förmåga att skriva men vill involvera andra och blir därmed inte självständig. Det handledaren konkret och praktiskt gör i detta fall är att visa och beskriva sitt eget sätt att skriva på och delar med sig av praktiska tips. Feedback ges oftast både muntligt och skriftligt och handledaren sitter tillsammans med den handledde framför datorn. Ett mer önskvärt utfall hos studenten skulle vara att kunna utveckla ideer genom att skriva, lära sig argumentera och att efterfråga återkoppling på sitt arbete. Därför bör handledningen präglas av att frigöra studentens egen förmåga och tilltro till densamma genom ett "Frigörande förhållningssätt". Handledaren uppmuntrar då till att eftersöka och läsa bredare litteratur samt att försöka förutse problem som kan uppstå vid skrivandet. Handledaren försöker också att "upprätthålla studentens motivation" (3). Både ett Frigörande förhållningssätt och att upprätthålla studentens motivation skulle kunna motsvara områdena DS, SO och delvis SU i modellen av Mainhard beskriven i figur 1 (2). I båda modellerna antas att handledarens förhållningssätt stimulerar till en reaktion och en handling från den handleddes håll.

2017-09-04

Bilaga 9.

Tabell 1. Beskrivning av fem generella handledarstilar enligt Lee & Murray (2015) (3).

Handledarens Funktionell Integrera i Kritiskt Frigörande Relations-skapande stil kulturen tänkande

Den handledde Projektet går Uppmuntras Uppmuntras att Uppmuntras att Uppmuntras till att framåt och till att bli en vara vara engagera sig, blir genomfört del av den ifrågasättande ifrågasättande inspirerar den akademiska och analysera och att utveckla handledde, kulturen sitt eget arbete sig själv handledaren är omhändertagande

I handledning ges återkoppling i någon form. Hattie & Timperlay (2007) menar att målet med återkoppling är att minska skillnaden mellan förståelsen/utförandet av uppgiften och målet. Det

finns olika strategier för att minska den skillnaden, både för den handledde och handledaren. Den handledde kan anstränga sig mer och jobba hårdare eller sänka kravet för att nå målet. Handledaren kan anpassa målen (t.ex. avgränsa forskningsfrågan) eller hjälpa studenten att använda effektivare strategier genom att ge feedback. (5)

Idag handleder vi mer intuitivt än på ett medvetet sätt. Genom regelbundna möten på enheten, där handledarens olika strategier och möjligheter konkret diskuteras, kan ett kunskapsutbyte och erfarenheter mellan handledarna utgöra en grund för att medvetandegöra och anpassa handledningen utifrån behov och situation. För att kunna verbalisera handledningen kan Mainhards (2) eller Lees och Murrays (3) modeller användas.

Genom att medvetandegöra sin handledarprofil kan möjligheten att förändra sig öka och därigenom kan också responsen, hos den handledde förändras (3). Det svåra kan vara att bedöma vilka behov den handledde har och vilken "profil" som bäst stödjer dennes utveckling. Att hjälpa till för mycket d.v.s. att anta en ledande och hjälpande handledarroll vilket Lee beskriver (3) är ofta den lättaste vägen. Handledaren får inte ta på sig stressen och ge för mycket hjälp när skrivandet visar sig vara tidskrävande och när tidsplanen för att bli färdig är pressad. Detta kan tänkas bli en fallgrop om handledarens roll framförallt bygger på att skapa en relation (tabell 1). Ju mer struktur handledaren erbjuder och ger desto mer beroende blir den handledde av handledaren. (2) Enligt modellen som Mainhard presenterar kan det vara svårt att hantera beteenden i motsatta positioner. Till exempel kan det för handledaren vara nödvändigt att både visa missnöje (KU) när arbetet inte motsvarar den nivån som krävs men att också samtidigt vara hjälpande och stödjande (SD) (Figur 1). (2)

På Enheten för forskningsstöd ges handledningen idag på ett traditionellt sätt med en student och två handledare. Denna modell anses passa intelligenta och självstyrda studenter som har en egen kapacitet (6). Trots detta upplevs att det emellanåt finns svårigheter att nå målet utan stort stöd från handledaren. Detta skulle möjligen kunna förklaras av att motivationen är problemet. Enligt Lee & Murray (2015) skall handledaren bidra till att upprätthålla den handleddes motivation. Detta kan jag delvis uppfatta som ett problem då motivationen ofta men inte i alltid har olika fokus för handledaren och den handledde. Handledarens mål är att en rapport skall skrivas enligt

2017-09-04

Bilaga 9.

vetenskapliga principer och att den handledde skall tillägna sig kunskaper och färdigheter i vetenskaplig metod. Den handledde har målet att bli specialist, där det vetenskapliga arbetet snarare kan upplevas som ett hinder på vägen och inte ett mål i sig. I de fallen är just skillnaden mellan förståelsen/utförandet av uppgiften och målet stort (5). Perspektiven skiljer sig och det kan vara viktigt att också vara medveten om att för handledaren är det en arbetsuppgift som ständigt pågår medan det för ST-läkaren är en tidsbegränsad utbildningssituation med behov av att få stöd (7) där uppgiften dessutom kan upplevas vara onödig. Det finns också beskrivet att fokus kan skilja sig mellan olika handledare, antingen kan en doktorandfokuserad handledning dominera, där den handleddes utveckling i kritiskt tänkande och självständighet är i fokus eller en produktorienterad handledning där produkten (rapporten) utgör målet. Dessa är sällan renodlade utan perspektiven kan vara kombinerade. (8)

Som handledare läggs det ibland mycket tid på att korrekturläsa rapporter. Korrekturläsningen kan innebära allt från att korrigera och kontrollera stavning till att hjälpa till att formulera tankar och ideer. (4) Det sistnämnda väcker tydligt frågan om vems rapport det i slutänden är. Genom att använda benämningen korrekturläsning förenklas och maskeras komplexiteten i de vetenskapliga texterna. Det innebär att djupet, det intellektuella och de vetenskapliga argumenten inte framhålls och får inte den uppmärksamhet som förtjänas vid återkopplingen till den handledde. (4)

Det finns en spänning som måste hanteras i handledningsprocessen mellan att bedöma arbetet och att ge vägledning (2). En skriftlig återkoppling kan vara till bra hjälp och kommentarerna kan vara till större nytta än handledarens korrigeringar i texten, kommentarerna ska leda till att den handledde måste tänka mer självständigt. Att kommentera inkonsekventa resonemang och att meningar inte är korrekta för att sedan låta den handledde själv upptäcka felen och rätta till dem anses vara mer utvecklande, då antar handledaren den *Frigörande* rollen (tabell 1) (3). Men, det uppstår problem när förmågan att skriva en vetenskaplig text ligger under kravnivån beträffande den språkliga kompetensen.

Som ett första steg i att utveckla handledningen har vi på enheten skapat en grupp med ansvar för handledning. Regelbundna möten är inplanerade och kan ge utrymme för att på ett nytt sätt diskutera våra individuella förhållningssätt i relation till de ovan beskrivna modellerna. Att ha som rutin i handledarparet att ge konstruktiv återkoppling kan också vara utvecklande för handledarrollen. Vidare, bör vi utarbeta en strategi för hur vi kan stödja, utan att hjälpa till för mycket, genom en mer frigörande handledningsstrategi (3) eller till och med utveckla projekt som inte går framåt.

De modeller som beskrivits har båda handledarens perspektiv. Båda modellerna har ett antagande att den handledde har ett givet sätt att reagera/svara på utifrån handledningsstilen. Den handleddes beteende och förhållningssätt är ytterligare kunskap som måste adderas till handledningsprocessen.

Tidsaspekten är också en faktor som kan ha betydelse, särskilt då ST-läkarna generellt har 10 veckor till förfogande men stora variationer i förkunskaper och vetenskaplig kompetens. Modellerna som beskrivs ovan anses av författarna vara generella för handledning på olika akademiska nivåer men det beskrivs inte att målet och situationen för handledning har en påverkan på både handledarens och den handleddes beteende, vilket kan vara rimligt att anta.

2017-09-04

Bilaga 9.

1. Socialstyrelsen (2015) *Föreskrifter och allmänna råd. Läkarnas specialisttjänstgöring*

Målbeskrivningar 2015.

<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19796/2015-4-5.pdf>

2. Mainhard, T. van der Rijst, R. van Tartwijk, J. Wubbles, T. (2009) A model for the supervisor-doctoral student relationship. *Higher education*. (58) 359-373.

3. Lee, A. & Murray, R. (2015) Supervising writing: helping postgraduate students develop as researchers. *Innovation in Education and teaching International*. 52 (5) 558-570.

4. Turner, J. (2011) Rewriting writing in higher education: the contested spaces of proofreading. *Studies in Higher Education*. 36, 427-440.

5. Hattie, J. & Timperley, H. (2007) The power of feedback. *Review of Educational Research*. 77(1) 81-112.

6. McCallin, A. & Nayar, S. (2012) Postgraduate research supervision: a critical review of current practice. *Teaching in Higher Education*. 17(1) 63-74.

7. Melin Emilsson, U. (2004). On developing supervision as pedagogy and support in postgraduate education. *UK Council for Graduate Education, News/etter*, 47, 2-3.

8. Linden, J. Handledning av doktorander. Andra upplagan 2006. Bokförlaget nya Doxa, Nora.
2017-09-04